

Een driedaags Amerikaans seminar over cross-examination¹ bracht inzichten die ook in Nederland bruikbaar zijn bij de ondervraging van getuigen à charge en bij het presenteren van het pleidooi. 'Bij de getuige die tegenstrijdig heeft verklaard, kan worden begonnen met de grootste tegenstrijdigheid, ook al is die voor de zaak minder relevant.' En: 'Waarom zien we zo weinig de laptop en de beamer in de Nederlandse rechtszaal?'

Amerikaanse les in

.....
A.J.M. de Swart en C.W. Noorduyn
advocaten te Rotterdam respectievelijk Den Haag²
.....

Centraal bij de cross-examination staat een grondige voorbereiding. De advocaat wordt geacht de eerdere verklaringen van de getuige te kunnen dromen en over alle te verkrijgen informatie betreffende de getuige te beschikken. Bij belangrijke getuigen wordt voor deze overige informatie dikwijls een particulier recherchebureau ingeschakeld om naspeuringen te doen. De advocaat beschikt zodoende vaak ook over eventuele antecedenten van de getuige. Op basis daarvan kan de getuige die stelt eerlijk te verklaren,

geconfronteerd worden met zijn eerdere veroordeling voor diefstal. En stelen, dat doen eerlijke mensen toch niet?

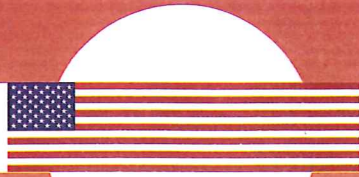
Belangrijk bij de voorbereiding van de ondervraging is ook de opbouw van de vragenlijst. Met kleine stappen dient de advocaat uiteindelijk zijn doel te bereiken. Eventuele escapemogelijkheden moeten vooraf worden dichtgetimmerd. Zo dient de politieambtenaar eerst gevraagd te worden naar het karakter

.....
¹ In de laatste week van juli vond in Milwaukee de jaarlijkse bijeenkomst plaats van de Amerikaanse National Association of Criminal Defense Lawyers. Het bijbehorende, drie dagen durende, seminar heette 'Sculpting the Winning Case on Cross-examination'.

² Beide auteurs zijn strafrechtadvocaat bij Sjöcrona Van Stigt advocaten te Rotterdam, respectievelijk Den Haag.

van zijn proces-verbaal. Dit dient gedetailleerd te gebeuren: is het pv op ambtseed opgemaakt? Is het een officieel document? Staat uw handtekening eronder? Heeft u op de genoemde datum het pv opgemaakt? Gaat het pv in het procesdossier? Is het pv een bewijsmiddel? Krijgt de verdediging daarvan een afschrift?

Op eenzelfde wijze moet worden vastgesteld dat alle relevante feiten daarin staan vermeld, bij voorkeur ook door vragen te stellen over allerlei minder relevante zaken die in het proces-verbaal zijn opgenomen. Dat onderschrijft de volledigheid van een dergelijk document. Pas daarna moet worden ingegaan op de omissie die de advocaat aan de orde wil stellen. De politieambtenaar

.....
Een getuige die stelt
eerlijk te verklaren,
kan worden gecon-
fronteerd met zijn
eerdere veroordeling
voor diefstal
.....

strafpleiten

kan dan niet meer ter rechtvaardiging stellen dat het proces-verbaal slechts een zakelijke samenvatting op hoofdlijnen betreft en daarom dat ene punt er niet in opgenomen is. Hij is immers eerder

al uitgebreid ingegaan op het belang van het document en aangetoond is dat er allerlei minder relevante zaken in voorkomen. Een dergelijk zorgvuldig opgebouwde wijze van ondervragen zou

een relatief saai Nederlands verhoor van een verbalisant zeker ten goede kunnen komen.

Russische roulette

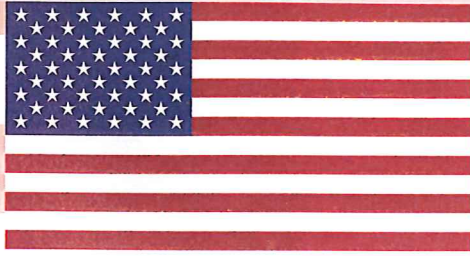
De hoofdregel voor alle te stellen vragen tijdens de cross-examination luidt dat deze sturend moeten zijn. Dit in tegenstelling tot het Nederlandse systeem waar de rechter(-commissaris) de antwoorden op dergelijke vragen veelal zal beletten. In de VS wordt juist aangenomen dat door het stellen van dergelijke vragen de (on)betrouwbaarheid van de

Niet-herkozen rechter

Tijdens het congres werden de advocaten opgeroepen zich in te spannen voor de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. Deze oproep werd gedaan door voormalig Wisconsin Supreme Court Justice Louis Butler die sinds één dag geen raadsheer meer was, omdat hij de verkiezingen had verloren. Het campagne team van zijn opponent had een advertentie gebruikt met zijn gezicht en dat van een verdachte van verkrachting die hij verdedigde toen hij in 1987 strafrechtadvocaat was. De (misleidende) advertentie stelt dat deze man vrijkwam door toedoen van Butler en daardoor weer opnieuw een misdrijf kon plegen.

Belangenorganisaties hebben ongeveer \$ 1,2 miljoen besteed aan campagnes tegen Butler.³ Butler had kennelijk enkele zaken beslecht in het voordeel van consumenten en daarmee de belangen van het bedrijfsleven geen goed gedaan.

.....
³ Zie voor voorbeelden van campagnevideo's <http://www.wmc.org/PDFfiles/video/WMCactivistcourtMed—Prog.wmv> en kijk op youtube.com via zoektermen 'wmc attack louis butler'.

De in Nederland geëigende wie-, wat- en waaromvragen bij een getuigenverhoor zien Amerikaanse advocaten als Russische roulette

getuige zal blijken. Daarom is het voor een Amerikaanse advocaat van belang in zijn vragenlijst louter gesloten vragen op te nemen waarop het antwoord van tevoren bekend is. De in ons land geëigende wie-, wat- en waaromvragen zijn bij een gemiddelde cross-examination te gevaarlijk en mogen enkel onder het voorbehoud van maximale risicobeperking worden gesteld indien met alle overige – sturende – opties geen resultaat is bereikt. In Nederland is het ondenkbaar om enkel gesloten vragen te stellen, laat staan wanneer het antwoord op de vragen al bekend is.

Ondanks dit verschil maakt deze Amerikaanse wijze van ondervragen ons wel bewust van de risico's die wij Nederlandse strafrechtadvocaten soms nemen met het opgeven en ondervragen van getuigen à charge. Zonder precies te weten wat de getuige gaat zeggen, stellen we open vragen en zo ontbreekt ons de mogelijkheid bij verlies van controle het verhoor weer naar onze hand te zetten. In het (voor de advocaat) slechtste geval neemt de rechter(-commissaris) zelfs de leiding en blijft er niets over van de in de vragenlijst zorgvuldig opgebouwde structuur. Onze Amerikaanse collega's duiden deze wijze van ondervragen als Russische roulette. Dat leert ons dat de beslissing om in een Nederlandse strafzaak al dan niet over te gaan tot het horen van getuigen, niet altijd een eenvoudige is; het kan soms beter zijn geen risico's te nemen en af te zien van het horen van getuigen. Gaan we toch daartoe over, dan zou een naar Amerikaans model voorbereide en opgebouwde vragenlijst – uiteraard zonder de verboden leading questions – zijn vruchten af kunnen werpen.

Amerikaanse advocaten vinden – het klinkt paradoxaal – dat bij cross-examination de antwoorden van de

getuigen minder relevant zijn. Het gaat om de advocaat die aan de hand van de ondervraging zijn 'theorie' van de zaak overbrengt aan de jury en aantoont dat de getuige die belastend verklaart, niet geloofwaardig is. Daardoor zijn de diverse technieken die Amerikaanse advocaten gebruiken deels ook bruikbaar in een Nederlandse strafzaak: zo niet in het kader van de ondervraging, dan wel bij pleidooi.

Bij de getuige die tegenstrijdig heeft verklaard, wordt bijvoorbeeld aanbevolen om te beginnen met de grootste tegenstrijdigheid, ook al is die voor de zaak wellicht minder relevant. Ook wordt geadviseerd om niet alle futiele inconsistenties te benoemen. Dan zou de jury de advocaat een muggenzifter kunnen vinden, hetgeen zijn geloofwaardigheid niet ten goede komt. Dat is in essentie niet anders in een Nederlandse strafzaak. Een jury mag dan niet te vergelijken zijn met een professionele rechtbank, uiteindelijk is niets menselijks onze rechters vreemd.

Overtuigende beelden

Vermoedelijk komt het door het jurystelsel dat Amerikaanse advocaten sterk zijn in presentatie. De jury moet immers worden overtuigd. Energieke sprekers illustreren hun punten met geavanceerde PowerPointpresentaties afgewisseld met filmpjes van (het voormalige) Court TV en YouTube. Met gebruik van PowerPoint wordt een handschriftvergelijking gedaan van twee dezelfde woorden op twee verschillende documenten die levensgroot naast elkaar op het scherm worden geprojecteerd. De respectievelijke letters worden er één voor één uitgelicht waardoor 'onomstotelijk' vast komt te staan dat de woorden niet door één en dezelfde persoon zijn geschreven. Schetsen van panden kunnen worden

gemaakt met Google SketchUp, waarin weer naar foto's kan worden doorgelinkt.

Een advocaat kan bijvoorbeeld ook filmpjes inzetten van het optreden van speurhonden met geleiders (waarmee ook in Nederland onlangs het nodige bleek te zijn misgegaan). Bij het bekijken van de filmpjes wordt duidelijk dat de hondengeleider de speurhond – al dan niet bewust – aanwijzingen geeft waarop de hond reageert. Was dat zonder de film ook aantoonbaar geweest? Vermoedelijk niet even overtuigend. Waarom zien we nog zo weinig de laptop en de beamer in de Nederlandse rechtszaal, bij zowel OM als verdediging? Hoewel het abstracte denkvermogen van de Nederlandse rechter ongetwijfeld beter is ontwikkeld dan dat van een Amerikaans jurylid, zal de introductie van beeld en geluid bijdragen aan een beter requisitoir en pleidooi. In elk geval zouden de soms ellenlange droge pleidooien aantrekkelijker worden voor de toehoorder.

Lowest of the low

Ondanks de processuele verschillen tussen een Nederlandse rechtszaak en een Amerikaanse jury trial, maakt de confrontatie met het optreden van Amerikaanse advocaten eens te meer duidelijk dat wij advocaten in welke jurisdictie dan ook in wezen hetzelfde werk doen. In de woorden van een spreker op het congres: 'We defense attorney's deal with the lowest of the low – and it is our job to protect our clients from them.'